

Potujemo skozi čas Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori

8. 11. 2008

*Izbirni predmet etnologija,
retorika*

2 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Uvodnik

Raziskovalni tabor v Ambrusu nam je tako globoko »sedel v srce«, da smo se odločili za raziskovanje Višnje Gore. Moči smo združili: etnologi iz matične šole, retoriki, fotografi in veliko radovednežev iz podružnične šole v Višnji Gori.

Iz starega mesta smo dobili obvestilo, da se je izgubil njihov polž. Brez njegove slave Višnjani ne morejo živeti. Pridružili smo se jim in ga vse dopoldne iskali. Pregledali smo višnjanske vrtove, vhode v častitljivo mesto, mestni »plac«, vodnjak, pulferturn, šli smo na Kosco, v Kriško vas, v Dedni Dol, celo v Grosuplje smo se odpravili.

Višnjani so nam zaupali, da polžu že dolgo niso dali piti in se je najbrž skril v kakšno gostilno. Tukaj jih je bilo včasih 28, zdaj pa ni nobene. Zato smo se odpravili h gasilcem in si pogledali, če se je polž skril v staro gasilsko brizgalno. Pregledali smo tudi hišo, številka 31, zavili pred cerkev, preiskali vse učilnice v šoli, tudi v kuhinjo smo skočili. Pa nič !!!

Poklicali smo celo številne krajanke in krajanke, ki so nam z veseljem priskočili na pomoč. Šele popoldne smo našli krivca za izginotje polža, mu sodili, ampak smo bili zelo milostni. Zaključili smo z lepo prireditvijo, s pesmijo in plesom, polža pa smo vrnili na staro mesto. Zlata Kastelic, prof., vodja raziskovalnega tabora

Časopis »Potujemo skozi čas: Kje je pož skrit?« je izdala Osnovna šola Stična, Cesta II. grupe odredov 40, 1295 Ivančna Gorica, ravnatelj Marjan Potokar, prof. Izšel je v sklopu izbirnega predmeta etnologija, ki ga vodi Zlata Kastelic, prof. . Urednica časopisa: Branka Emeršič, članke in fotografije pa so prispevali učenke, učenci in strokovni delavci OŠ Stična in Marjeta Logar, spec. mng.

3 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Uvodna prireditev ...

Začetek sobotnega dne se je začel v avli z nagovorom ravnatelja Marjana Potokarja in prispevkom bobnarja ter prijetnih učiteljic. Učiteljice so bile oblečene v starinska oblačila. .

Ravnatelj je na oder povabil
gosta Alojza Rusa

»Joj, joj, joj ...« so se ustrašile krajanke.
»Brez polža pa res ne moremo!«

Bobnar je razglasil:

Včeraj se je zgodilo nekaj nezaslišanega. Izginil je naš polž. Joj, joj, joj — obranili smo ga pred turki, pred vsemi mogočimi napadalci v bogsigavedi, koliko in katerih vojnah, pred Vincecem Radgazmakne in kaj bi še našteval.

Sklical sem vas zato, da ga najdemo in spet privežemo na verigo. Mimogrede vam povem, da mu najbrž ni bilo prav lepo, takole na verigi, a kaj moremo, bil je naša čast in ponos, zato ga moramo vrniti, da nas bo prestavljal še nadaljnjih nekaj stoletij ...

Župan Višnje Gore naroča:

Preglejte vse vrtove, vhode v naše častitljivo mesto, mestni plac, vodnjak, pulferturn, pojdite na Kosco, v Kriško vas, v Dedni Dol; - kaj pa Poževo, Draga, mogoče je hotel v mlajše mesto, v Grosuplje, ali pa je šel obujat spomine na grad ...

-Skoraj bi pozabili, našemu polžu že dolgo nismo dali piti, pa se je najbrž skril v gostilno — prerinil se je najbrž samo do vrat, saj je vseh 28 že davno zaprtih.

O, pa h gasilcem stopite. Če nič drugega, vam bodo pokazali, kako je delovala naša gasilska bramba nekoč. Naj vam zaupam, da imamo v naši županiji več gasilcev kot vsa Črna Gora (saj se še spomnite, kje je to?)

Mogoče pa je naš vrli polž zalezal kam med čopiče naših slikarjev, tudi k starinar na številko 31 pogledajte, pa pred cerkev.

- Šola, šola, naš polž ni hodil v šole, zato je tako počasen. Mogoče pa je želel kaj novega spoznati. Pokuajte v učilnice, v kuhinjo— naše kuharice so ga mogoče pripravile kot poslastico za gospoda župana ali pa sodniški zbor. Nič se ne ve!!!

Dobro, zdaj pa brž na delo. Vidimo se ob 13.00 pri južni. Mi boste poročali. Župan je tečen, oblast pri-tiska, ženske tarnajo, da je kaj.

Če ga do pol treh ne najdemo, bo sodba ... In prav bojim se, da bom šel prvi na gavge, češ da sem bil premalo jasen. Če ne boste česa znali, pa povprašajte svetovalke in svetovalce. So rekli, da ti vse vedo ...

Zlata Kastelic

4 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Slikovna reportaža z dogajanja na šoli ...

Zajtrk in kosilo

Pred odhodom na teren in delavnice so se učenci okrepčali z zajtrkom iz starih časov. Dobro nam je teknila polenta z mlekom. Šolske kuharice so poskrbele, da nihče ni bil lačen., saj so ob prihodov učencev poskrbele tudi za okusno kosilo.

Hrana nekoč

Kuhali so različne dobrote: sadni kruh, ajdove žgance z ocvirki, kislo zelje z ocvirki, proseno kašo s suhimi slivami ... Kuharji so se zelo trudili, da bi te dobrote naredili v čim krajšem času. Mentorici te delavnice sta bili Elizabeta Križaj Kadunc in Jožefa Zajec, sodelovali pa so učenci: Urban Zajec, Urška Erjavec, Nina Križaj, Tina Miklavčič, Erika Kralj in Ines Tomažin.

5 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Priprava časopisa

Učenci: Žiga Klešnik, Vid Pajek Arambašič, Boris Kuster, Gašper Kuhar, Klara Senica, Renata Slak, Jolanda Hočevnar, Valentina Šinkovec, Matjaž Golub, Anita Zoran, Teja Bavdek, Rebeka Sinček in ostali učenci, ki so za časopis prispevali prispevke in slike iz terenskih delavnic.

Mentorica: Branka Emeršič

Priprava Power Point predstavitev v računalniški učilnici

Učenci: Peter Tihle

Mentorica: Jožica Golob

Učenec Peter in njegova mentorica sta v računalniški učilnici poskrbela, da so lahko učenci pripravili zanimive predstavitve svojega dela za zaključno prireditev.

Stane Rus nam je predstavil učitelja Štefana Pirnata

Pogovor z ravnateljem

Pogovorila sem se z ravnateljem Marjanom Potočarjem in povedal nam je, da je bil podoben dan že lansko leto v Ambrusu. Prepričan je bil, da

se bo dan iztekel dobro in zanimivo. Povedal je tudi, da so vsi na šoli zaposleni z delom na raziskovalnem taboru.

Rodil se je 30. junija 1841 v Velikih Polanah pri Ortneku; po poklicu je bil učitelj, služboval je na Dobrniču. Tam je spoznal dekle in se poročil z njo, nato pa se je preselil v Višnjo Goro. Imel je 4 otroke: Heleno, Kristino, Andreja in Vinka.

Ustanovil je gasilsko društvo v Višnji Gori, leta 1875.

Ni bil le učitelj, ampak tudi veleposestnik, imel je svojo gostilno. Ustanovil je tudi Sokolski dom.

Bil je župan Višnje Gore in je posadil lipo pred šolo.

Umrli je 5. maja 1923, v starosti 82 let.

Pokopan je v Višnji Gori.

6 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Pevski zbor

Učenke: Manca Pirc, Metka Ceglar, Nika Prosen, Veronika Šolar, Klara Boh, Eva Zupančič, Sara Čoš in Neža Pajek Arambašič.

V glasbeni učilnici so se odvijale priprave za pevski zbor. Učenka Manca Pirc je zelo lepo zaigrala na violino. Učili so se srednjeveško pesem z naslovom Poredni maj. Učenke je mentorica Nevenka Lukić pripravljala na prireditev za današnji dan.

Ročna dela

Učenci: Marko Gnidovec, Manca Ceglar, Eva Zupančič, Anita Erjavec, Nerma Žilić, Lana Hrovat, Patricia Čoš, Sara Čoš, Teja Bavdek, Tina Rus, Maja Kastelic, Karmen Groznik in Lucija Žerovnik.

Mentorice: Ana Zaman, Katarina Pajek in Barbara Polázer

Pri ročnih delih so izdelovali dve stvari; punčke iz volne, vezali so s križci. Za vezanje s križci je bilo potrebno: blago, barvna nit in šivanka. Pri izdelovanju punčk so potrebovali škarje, lepilo in gumble.

Razstava izdelkov starih obrti

Glavna organizatorka tabora ga. Zlata Kastelic je poskrbela, da smo si lahko ogledali prave redkosti in lepote starih obrti.

Dogajanje so popestrili tudi »Srednjeveški trubadurji«.

7 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Frizerka in stare frizure

Frizerka Marija Erjavec je bila v soboto zelo pridna. Spletla je veliko kitk. Novinarke smo prišle prve na vrsto. Frizerka Marija dela v Ljubljani.

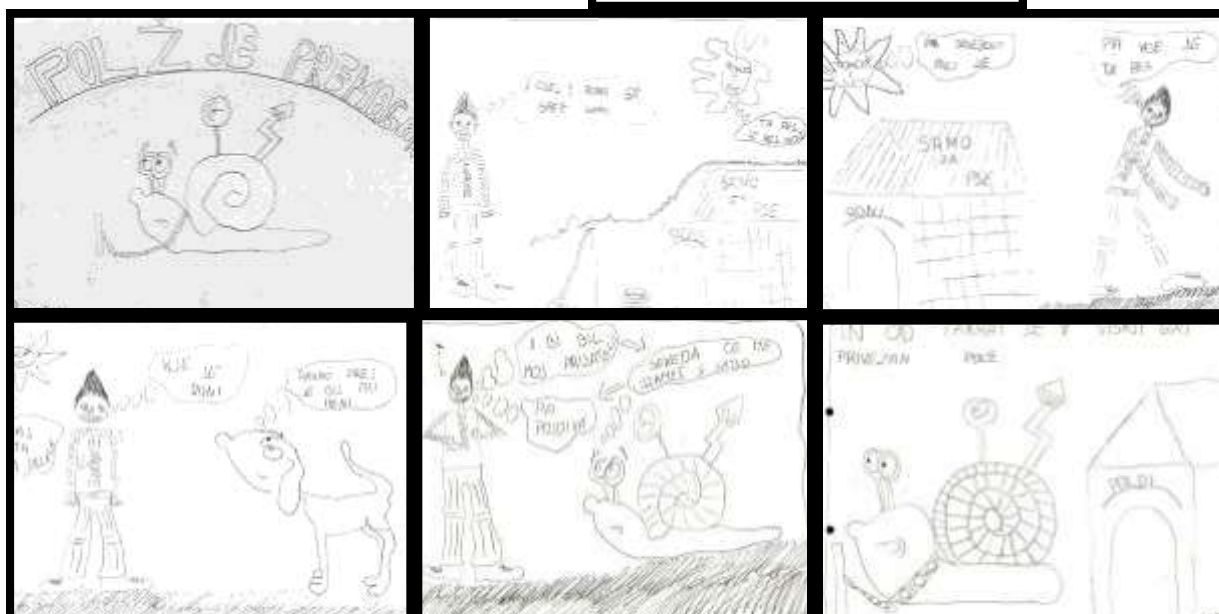

Višnjegorski strip

V likovni učilnici so izdelovali stripe. Vsi so pozorno poslušali navodila. Čas so si krajšali z igranjem na harmoniko. Glavni junak v stripu je bil deček, ki je izgubil psa; da pa bi našel psa, je sledil višnjegorskemu polžu. Skupino je vodil ilustrator Gabriel Vrhovec, stripa pa so ustvarjali Rasim Bosnić, Tadej Kastelic, Tadej Mohorčič, Davorin Grm in Aleš Jereb.

Avtor stripa: Luka Brčan

8 Kje je polž skrit?

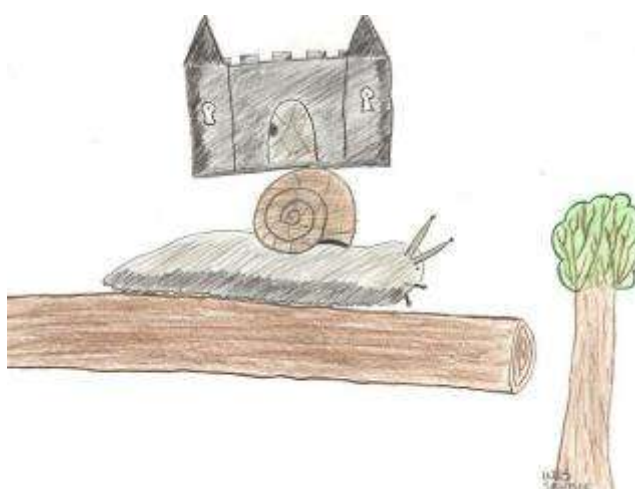
Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Likovna delavnica s slikarjem Štefanom Horvatom

Risali smo višnjegorskega polža v kombinaciji z znamenitostmi mesta Višnje Gore. Motive smo si sposodili npr. z gradu, s cerkve, dodali pa smo posebljenega polža.

Vodila sta nas likovna pedagoginja Anka Švigelj Koželj in slikar Štefan Horvat.

Sodelovali pa smo: Uroš Pajk in Jernej Mandelj iz 9.a, Tjaša Kohek in Ines Skubic iz 7. b razreda.

Likovna delavnica s slikarjem Janezom Kastelicem

Učenci: Rebeka Sinček, Ana Marija Pažin in Petra Prebanda

Mentor: Janez Kastelic

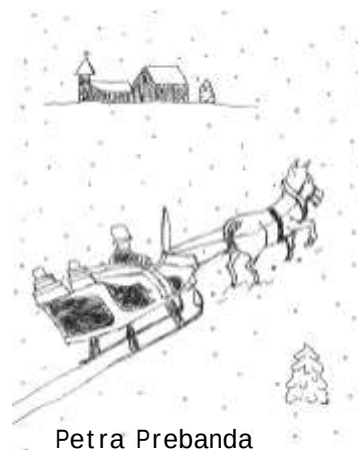
Slikali sva v skupini, ki jo je vodil Janez Kastelic. Z nama je bila še Rebeka iz 7. d. Naš motiv je bil višnjegorski polž, ki se je ravno na ta dan

Ana Marija Pažin

izgubil, a smo ga vendarle našli.

Upodobili smo še črno kuhinjo, cerkev sv. Ane in zasneženo vas (to smo si bolj predstavljali).
Petra in Anika, 7.c

Petra Prebanda

9 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Včasih so pisali v gotici

Delavnico je vodila učiteljica Andreja Robek Perpar. Pisali so gotico. To je bila srednjeveška pisava. Potrebovali so posebno pero in črnilo (tuš). Napisali so celo abecedo na učne liste. V delavnici so bile učenke Nika Robek, Tjaša Bradač in Anita Zoran.

Dramska skupina

V dramski skupini so pod mentorstvom Sabine Zalokar in Vesne Zimic načrtovali predstavo, ki se imenuje Polžja sodba v Višnji Gori. Prav radovedni smo, kako bo predstava »izpadla« na zaključni prireditvi! Sodelovali so učenci: Uroš Brčan, Luka Križaj, Jaka Glavič, Patrik Hrovat, Lucija Erjavec, Žan Zajec Genorio, Jaka Javornik in Matjaž Golub.

Plesna skupina

V telovadnici pa so pod mentorstvom Simonce Barle in Vanje Peček Janoš v narodnih nošah vadili plesalci. Plesalci v nošah so bili: Jaka Mestnik, Žiga Erjavec, , Nika Prosen, Veronika Šolar, Urban Zajec, Klara Boh, Manca Ceglar in Marko Gnidovec, ki je točko popes-tril tudi z igranjem na harmoniko.

Reportažo napisale: Klara Senica, Jolanda Hočevnar in Renata Slak (novinarski krožek).
Fotografije: Matjaž Golub in Valentina Šinkovec (fotografski krožek).

Posebnosti Višnje Gore

Učenci: David Čož, David Glavič, Davor Glavič

Mentorica: Štefka Klemenčič

Mesto je nastalo na podolgovatem hribu pod starim gradom. Cesar Friderik III. je Višnji Gori podelil mestne pravice. Mestno jedro ima ohranjeno srednjeveško podobo. Simbol mesta je polž, priklenjen na verigo. Izvor ima v dragoceni polževi lupini, ki so jo dobili Višnjanje v dar od bogate Benečanke v zahvalo, ker so oskrbeli njenega ranjenega sina. Kasneje se je dragocena lupina izgubila. Višnjanje so dali izdelati novo. Ljudsko izročilo pravi (Stane Rus), da je mesto v preteklosti prizadela kuga. Takrat so mestni veljaki dali zmanjšati dragoceno lupino, denar pa porabili za nakup zdravil. Mesto ima ohranjeno del obzidja, imenovanega Cvinger. Danes se polž kot simbol v mestu pogosto pojavlja. V mestu je najlepša zgradba mestna hiša. Vidni so ostanki nekdanje trgovske in obrtne dejavnosti. Prebivalci mesta so se morali ukvarjati s kakšno dejavnostjo, da so lahko preživeli.

Posebna znamenitost je cerkev sv. Ane z bogato notranjščino.

Pred mestom je rojstna hiša nabožnega pisatelja Janeza Čandka (ok.1581-1624).

Čandkova hiša

Mestna hiša

11 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Obzidje in vhod v mesto

Učenci: Janja Perovšek, Katja Hočevar in Anja Pirc
Mentor: Andrej Oberstar

Cesar Friderik III. Je Višnjo Goro leta 1444 razglasil za trg. Trg so zaradi vse hujših turških vpadov morali premakniti na višji grič. Zgradili so obzidje in obrambne stolpe, kar je bil tudi pogoj za pridobitev mestnih pravic.

Ostanek mestnega obzidja, delno obnovljen in predelan v 60. letih 20. stol.

Nekdanji, edini še ohranjeni obrambni stolp, imenovan »Pulferturn«

9. julija 1478 je Friderik III. tedanjemu trgu podelil mestne pravice zaradi strateško pomembne vloge pri obrambi pred turškimi vpadi.

Hrbtenico mesta je predstavljala glavna prometnica. Cesta se iz doline z dvojnimi zavojem dvigne na hrib, kjer so bila pod cerkvijo sv. Ane nekoč spodnja mestna vrtata. Od tod teče kot lijakasti mestni trg po grebenu, pri nekdanjih zgornjih vratih zapusti mesto in se začne kmalu vzpenjati v višnjegorski klanec.

12 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Vpadnica pri spodnjih mestnih vratih

Cesta pri spodnjih mestnih vratih

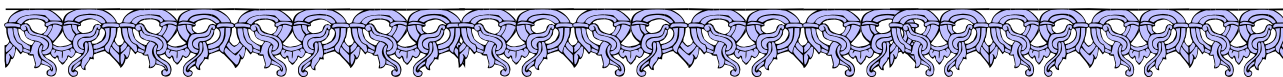
Iz virov vemo, da srednjeveška deželna cesta ni potekala skozi mesto, ampak je mesto obšla. Iz trebanjske smeri je šla mimo župne ceste, se nato dvignila do gradu Weichelsbach in se od tod vzpela na Višnjegorski klanec. Višnjegorcem se je leta 1567 posrečilo prepričati deželne oblasti, da so dovolile speljati cesto skozi mesto. Nekaj desetletij prej so mestni del cestišča tlakovali in se obvezali, da bodo skrbeli za dovolj trdne dvižne mostove pred mestnimi vrati.

Cvinger

Zgornja mestna vrata in mitnica, za njim mestni trg

13 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Potek obzidja označuje ozka umetna trasa, ki obkroža mestni grič. Po njej je potekala nekdanja obzidna pot. Danes tu poteka Sokolska ulica, včasih pa se ji je reklo Gasa in Spodnja gasa.

Nekdanja obzidna pot, danes
Sokolska ulica

Ostanki obrambnega zidu

Mitnica in zgornja vrata v mesto

Poleg zgornjih in spodnjih mestnih vrat
so obstajala še tako imenovana mala vrata.
Ta so omogočala dostop do njiv in
vrtov v globeli.

Višnjegorski vrtovi

Znamenitosti z mestnega trga

Učenci: Gašper Kastelic, Aljoša Zapotnik, David Sadar in Igor Tihle

Mentorica: Uršula Zakrajšek in krajan Stane Rus

Na mestnem trgu smo opazili veliko znamenitosti, ki jih obravnavajo že druge skupine, kot so grb na mestnem trgu (1478), hiša žandarjev (pred vojno), osnovna šola, mestna hiša, cerkev svete Ane in dva zanimiva vodnjaka, ki ju bolj podrobno predstavljamo.

Valvazorjev vodnjak

Na osrednjem trgu stoji vodnjak iz leta 1872, ki nosi Valvazorjevo ime v spomin in zahvalo Janezu Vajkardu Valvazorju, ki je v svoji knjigi »Slava vojvodine Kranjske« opisal tudi Višnjo Goro. Vodnjak je bil ulit po modelu iz delavnice našega prvega akademskega kiparja Franceta Zajca v železarni Dvor ob Krki. Na vrhu osmerokotnega stebra stoji Valvazorjev kip. Njegova postava je odeta v oblačilo, značilno za čas, v katerem je živel, in za njegov plemiški stan.

V rokah ima šlem, naslonjen pa je na skladovnico knjig. Iz dveh cevi sredi osrednjega stebra, ki sta okrašeni z živalskima glavama, se je izlivala voda v dve klasicistično oblikovani vazi, okrašeni z viticami vinske trte.

Vodnjak Konjšček

Vodnjak Konjšček je bil zgrajen v obliki manjše kapele. V zgradbi so ob zidovih kamnite klopi, na katerih so sedeli mestni očetje na poletnih sejah in predstavniki cehov na letnih srečanjih. Pred vodnjakom je bilo napajališče za tovarne konje, od tod tudi verjetno tudi ime vodnjaka.

Gostilne in cerkve

Učenci: Andrej Ploj, Jakob Adler, Aleksander Stevanović, Berru Ismaili, Nina Pungerčar in Aleksandra Zavodnik

Mentorica: Jana Brodnjak in krajan Pavel Groznik

Gostilne so imele v Višnji Gori izredno velik pomen. Mimo Višnje Gore so namreč potekale pomembne trgovske poti, zato so se tu ustavljali popotniki in trgovci ter prinašali novice iz bližnjih in daljnih krajev. V gostilnah so se furmani okrepčali, lahko so prespali >tujskih sobah<, v hlevih ob gostilnah pa so oskrbeli njihove konje.

Pogosto so bile ob gostilnah tudi kovačnice.

Nekaj pomembnega je bila gostilna »Pri Rinežu«, ki je stala pod strmim Višnjegorskim klancu. Tam so poleg gostilne imeli konje, ki so jih vpregli v težke vozove, da so lažje premagali strmino.

Obiskali smo cerkvi Sv. Tilna in Sv. Ane. Tudi cerkve so bile pomemben kraj, kjer so se ljudje srečevali. V cerkvi Sv. Ane so v času turških upadov zatočišče našle ženske in otroci, na kar spominjajo strelne line.

Andrej Ploj, 7. d

Gasilski dom v Višnji Gori

Vodja gasilskega doma gospod Jože Gros je učence povabil na ogled gasilskega doma in skupine, ki so raziskovale Višnjo Goro so se prijaznemu vabilu z veseljem odzvale. Gospod Franc Erjavec je skupinam razkazal prav vse. Slike pripovedujejo, da so imeli učenci kaj videti. Janja in Anja iz 9. a razreda sta zapisali svoje vtise:

» V soboto na taboru smo obiskali gasilski dom. Prijazen gospod nam je razkazal dom. Pokazal nam je prostore. Tudi veliko pokalov smo videli. Za konec so nam pokazali še staro brizgalno.«

17 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Obrti v Višnji Gori

Učenci: Aljoša Zapotnik, David Sadar in Igor Tihle

Mentorica: Anja Jordan

Cesar Friderik III. je Višnjo Goro leta 1444 razglasil za trg, 9. julija 1478 pa je izdal listino o mestnih pravicah. To je pomenilo vrsto ugodnosti in dohodkov za prebivalce.

Okoli 1750 je v Višnji Gori delovala Bogatajeva manufaktura svilenih nogavic (Wexelberger Strumpffabrique).

Od obrti so bile najbolj razvite kovaška, nožarska in čevljarska obrt, ki so se združevale v cehe. Glavni dohodki mesta so bili mestni sejmi. Sejmišče se je nahajalo na mestu, kjer je danes igrišče.

V mestu so prevladovali tudi obrtniki, ki so se v 16. stoletju organizirali v »cehe«. Najmočnejši je bil čevljarski ceh, ki je imel celo svoj dom, imenovan »jepergo«, svojo zastavo, svoj oltar v mestni cerkvi sv. Ane in številne privilegije. Cehi so običajno zasedali v »Konjščku«, kjer je sedaj vodnjak.

Konjšček je vodnjak, ki ima obliko kapele. Danes bi rekli, da je bil to nekdanj klub mestnih očetov in cehovskih združenj. Tu je v toplem času zasedal mestni svet in tu so svoje letne seje imeli cehi (čevljarski, kovaški, krojaški in usnjarski).

Vrvarstvo

Obrtna ali domača izdelava obrti. Vrvi iz lanu, konoplje ali bombaža so si morali izdelovati pri vsaki hiši. Zlasti v 19. stoletju so začele delovati specializirane vrvarске delavnice, s poklicnimi vrvarji. V nekaterih vaseh, v zasavskem hribovju pri Litiji, so do prve polovice 19. stoletja organizirano pletli vrvi, ki so jih potrebovali pri rečnem prometu na Savi. Danes je o tej dejavnosti ohranjen le še zgodovinski spomin.

Vrvarna je bila v lasti družine Groznik. Imeli so tudi trgovino, v kateri so prodajali tobak.

Medičarstvo

Izdelovanje in prodaja medenjakov, figuralno oblikovanega in okrašenega peciva iz medenega testa. Obrt se imenuje tudi lectarstvo in označuje mlajšo razvojno oz. tehnološko fazo medičarske obrti. To je poltrajno pecivo v obliki ploščic ali figuralnih, ornamentalnih ali predmetnih podobnjakov. Oblikovano je v lesenih ali pločevinastih modelih ali prostoročno. Narejeno je iz medenega testa, povečini mesenega z rženo moko, marsikdaj so testu dodane razne začimbe. V poznem srednjem veku je bil lect poznan pri družbeni eliti. Sodi med najstarejše obrti v mestih in trgih, na podeželju so se medičarke delavnice pojavile v 19. stoletju. Medenjaki, odtisnjeni v lesene modele se imenujejo loški mali kruhek, ročno okrašeni medenjaki pa dražgoški kruhek. Take medenjake so izdelovali v številnih slovenskih krajih in trgih. Današnji lectarji pomembno sooblikujejo ponudbo izdelkov na tradicionalnih sejmihi, turističnih prireditvah, občasno tudi ponudbo poslovnih daril. Pogosto je medičarska obrt združena tudi s svečarsko.

Kovaštvo

Obrtno obdelovanje kovin, zlasti

železa in jekla, v toplem ali hladnem stanju z različnimi tehnološkimi postopki. Na podeželju je kovaštvo poznano od 10. stoletja, v mestih pa po 12. stoletju. Prvotno je kovaštvo povezovalo obrtne zvrsti, ki so se sčasoma osamosvojile: žebjarstvo,

orodno kovaštvo, puškarstvo, tudi ključavničarstvo, stavbno in vozno kovaštvo. Slednje je bilo tesno povezano s kolarstvom. Do srede 19. stoletja je poznano fužinsko žebjarstvo (Kropa, kamna Gorica, Železniki, Mežica, Črna na Koroškem), ki je postopoma propadlo do konca 19. stol. Na podeželju se je ohranilo predvsem podkovsko, vozovno in orodno kovaštvo. Pomembno je bilo kovaštvo in prevoznitvo pri Duševih. Podkovali so konje, izdelali vozove in jih okovali.

Izdelava sifonov

Hodili smo po cesti Zagreb Trst

Učenci: Luka Jernejčič, Dejan Hočevar, Borut Furlan in Domen Podržaj

Mentorica: Bojana Križman in krajanka ga. Ivica Zupančič

Pot nas je peljala od šole do Peščenika. Klanec se strmo vzpenja. Včasih so potovali z vozovi in mnogokrat je bilo potrebno voz potiskati v klanec. Ob cesti so znane hiše: pri Rinežu, kjer se rine, pr Jančarju, ki »mora« in Kunštku, k »čeče«. Prilezli smo do vrha klanca, kjer smo na križišču prisluhnili, če morda v tunelu pod nami ne ropoče vlak. Nismo zavili proti Steha-

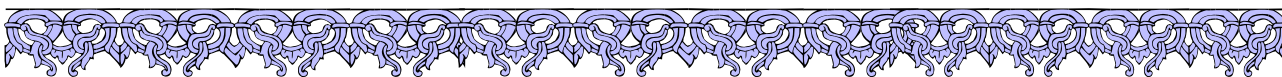
nu, kjer so včasih stale višnjanske vislice pa tudi roparji so se tam okoli potikali. Zavili smo levo proti Kriškopolževski planoti. Pri gostilni Jelenov rog nam je ga. Ivica povedala, da so bili včasih konjederči in tam je crkovina ležala kar za hišo. Seveda je hudo smrdelo. Imeli smo lep razgled na bližnje vasi; v daljavo pa nam oblaki niso omogočili pogleda.

V Kriški vasi smo videli hišo, kjer je leta 1943 nastal Dolenjski odred, ustavili smo se pri kriških gasilcih, kjer nam je gospod Janez Zupančič razložil vse o njihovem delovanju in zgodovini, pogledali rojstno hišo opata Janeza Novaka, šli do cerkve Sv. Magdalene. Gospa Ivica nas je peljala k svoji mami Neži, ki bo 5. januarja 2009 napolnila 100 let. Gospa nam je recitirala pesem Bog živi nam cesarja in Vijolica, povedala, da je v bila najbolj vesela, kadar je odpadla šola in ko je umrl učitelj.

Potem smo se napotili v Višnjo Goro po poti, po kateri so nekoč hodili v šolo, To je danes del Jurčičeve poti. Fantje smo uživali v malo hitrejšem spustu.

Našli smo drevesno gobo. Osvojili smo stari grad in nadaljevali pot v Višnjo Goro pri stari šoli.

20 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Ali je polž skrit na Gradišču?

Učenci: David Škufca, Rok Osvald, Benjamin Šturbaj, Žan Grum, Miha Jevnikar, Jure Dežman, Blaž Dremelj in Matjaž Kastelic

Mentorica: Danica Rus, krajan Franci Bašar

Po zajtrku smo dve skupini učencev, učiteljici in predstavnik planinskega društva Franci Bašar krenili proti slapovom Kosce.

Pot nas je vodila mimo avtoceste proti naselju Kosce. Po gozdni poti smo nadaljevali do dveh slapov. Pot, po kateri smo hodili, so uredili člani planinskega društva Polž. Hodili smo po delu poti dveh slapov, ki je že vpisana na

zemljevidu pešpoti.

Gospod Franci Bašar nam je povedal, da je slap Kosce eden najvišjih slapov iz lehnjaka. Planinsko društvo skrbi tudi za Jurčičevo pot, ki vodi od Višnje Gore proti Muljavi in do Krke. Pri slapu smo se s prvo skupino razšli.

Mi smo pot nadaljevali proti Gradišču. To je najvišji hrib občine Ivančna Gorica. Tam smo si ogledali križ, ki so ga razstavili planinci iz Višnje Gore. Pregledali smo celo Gradišče, polža pa nismo našli. Po gozdni poti smo se vrnili v Višnjo Goro in pojedli kosilo. Imeli smo se lepo.

Miha Jevnikar, 7. razred.

21 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Kosca od izvira do izliva

Učenci: Avtorji: Uroš Lekan, 9.a, Urša Košak, 9.a, Aljaž Zaletelj, 9.b, Primož Hočevan, 9.b, Franci Strniša, 9.d

Mentorica: Ana Šimac

8. 11. 2008 smo se etnologi in retoriki zbrali v Višnji Gori na raziskovalnem taboru. Naša skupina je pod mentorico Ano Šimac šla raziskovat potok Kosca. Po pozdravu in zajtrku smo se s pohodniki odpravili skozi Višnjo Goro pod avtocesto, na makadamsko pot proti izviru Kosce. Hodili smo hitro; seveda, kolikor je dopuščala ta blatna in spolzka pot. Ob Kosci smo opazovali lehnjak, hodili preko mostičkov, videli in preučili močerada in po uri in pol prišli do izvira. Približno 100 metrov pred izvirom smo videli dva slapova. Prvi je visok 4 metre, drugi pa kar 20 metrov. Deset metrov pod izvirom smo naredili kemijsko analizo vode. Celo pot nazaj smo hodili ob Kosci do njenega izliva v Višnjico.

Slika 1: Zemljevid Kosce

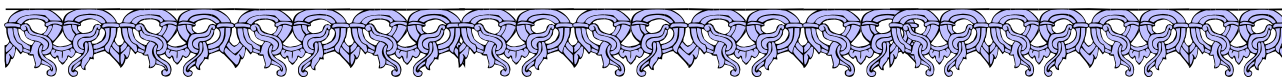

Slika 2: Nova in stara struga Kosca

Slika 3: Pena - analize kažejo na rahlo prisotnost nitratov, amoniaka in fosfatov

10 metrov pod izvirom Kosce smo s pomočjo kovčka za kemijsko analizo vode analizirali vodo. Ugotovili smo, da je voda pitna, kljub rahli prisotnosti amoniaka, nitratov in fosfatov.

22 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Potok Kosca izvira v obliki tolmana. Približno 100 metrov od izvira srečamo najprej 20 metrski lehnjakov slap, ki velja za najvišji slap, ki ga sestavlja lehnjak v Sloveniji. Pod njim se nahaja še manjši, 4 metrski slap.

Slika 4: Veliki lehnjakov slap tik pod izviro Kosce

Slika 5: Brzice v srednjem toku Kosce

Pod slapoma teče voda čez mnogo kamnov, vej in brzic. Čez nekaj časa se umiri in malo naraste ter v mirnem toku teče do izliva v Višnjico v Višnji Gori.

Slika 6: Srednji tok Kosce - voda se umiri

Slika 7: Lehnjak

Lehnjak so uporabljali za gradnjo stavb, v srednjem toku Kosce pa je nekaj časa obstajala celo ribogojnica, kjer so gojili postrvi. Lehnjak je kamnina iz kalcita, ki nastaja ob slapovih in tekočih vodah. Nastaja tako, da se kalcijev karbonat (mineral kalcit) izloča iz teh voda in se useda na mahove in druge rastline. Lehnjak je takoj, ko ga vzamemo iz vode, drobljiv, kasneje na zraku otrdi. Lehnjak je lahko bele, rumenkaste ali rjavkaste barve.

POGOVOR Z ANGELCO ŠKUFGA

Učenki: Tina Žerovnik in Patricija Ivnik

Mentorja: Darja Jerala in Franc Lokovšek

Rodila se je na Spodnjem Brezovem. Bila je osmi otrok v družini. Pri treh letih je pri-

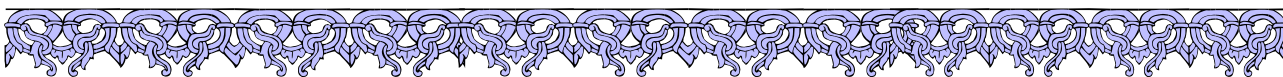

šla v Dedni Dol živeti k teti in stricu. Njeno otroštvo je bilo veliko težje kot je zdaj. Bili so zelo varčni, skromni: če je bil kruh star, so ga posušili, nato pa dali pod pipo. Tako je bil spet za jest. Do osmega leta je bilo njeno otroštvo dokaj v redu. Potem pa se je začela druga svetovna vojna. Brat, s katerim je živela v Dednem Dolu, je odšel med domobranke. Njena teta je pomagala vojakom. Če so jo prišli partizani prositi za kruh in ga ni imela, jim je

pripravila žgance. Potem pa je prišlo okoli sto Italijanov in partizani so se morali skriti. Eden izmed Italijanov je zadavil petelina in velel teti, naj ga pripravi. Tako so na koncu vse pojedli Italijani. Skratka, veliko je povedala o vojni in življenju takrat. Ob zimskih večerih, ko so imeli čas, so igrali naslednje igre: domino, špan in pa durak (igra s kartami). Opravila je štiriletno italijansko osnovno šolo, ki je potekala med vojno. Zaradi tega je tudi veliko manjkala, a bila kljub temu vsako leto odlična. Šola je potekala v slovenščini.

Pri 28-letih je od tete dobila prvo slaščico (napolitanko). Pri teh letih ji je teta tudi umrla. Med 28. in 29. letom je zbolela. Zdravniki so ji dejali, da so to psihične težave oz. težave z živci. Ona v to ni verjela, zato je pisala na uredništvo Kmečkega glasu, ki je izdajal rubriko, v kateri so zdravniki odgovarjali na vprašanja. Čez nekaj časa je dobila odgovor, da je izgubila voljo do življenja. S tem se ni strinjala zato je odgovorila. Za ta dopis je dobila tudi honorar. Ko je bila stara 42 let, ji je umrl tudi stric. Tako je v Dednem Dolu ostala sama.

Sedaj živi v hiši brez elektrike, vodo ima napeljeno iz potoka. Ima le radio, kjer posluša osmrtnice, domačo glasbo in pa razne oddaje (Četrtekov večer). Najraje posluša radio Ognjišče.

24 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Stara je 76 let, vendar pravi, da se ne počuti stara in da je to najpomembnejše. Pravi, da ima mladega duha. Vsak dan hodi tudi v cerkev.

Ukvarja se s pisanjem člankov, voščil, govorov, pesmi in zgodb. Izdala je že dve knjigi. Njene zgodbe imajo resnično osnovo in vse temeljijo na veri. Njeni govori so spontani, jezik pa razgiban in bogat.

Napisala je tudi pesem, ki so jo hoteli uglasbiti, a je bilo to nemogoče:

Fantič mlad sem bil,
dolinco ljubko sem odkril,
tam je mlinar stari žito mlel,
potoček bistro žuborel ...
Mlinar pod lipco nič več ne sedi,
V spomin potoček žubori,
mlinar pri cerkvi mirno spi.

Duhovnik ji je pogosto dovolil, da sestavi uvod za kakšno molitev ipd. Ko je bil na obisku nadškof Uran, je povedala naslednji uvod:

»Mir je najlepše darilo, saj ga je Jezus dal po vstajenju. Cerkev pa želi, da si mir drug drugemu zaželimo tudi mi, preden pride v naša srca. Danes, ko imamo med seboj svojega dragega nadpastirja, gospoda nadškofa Urana, naj bo ta stisk roke tudi trden sklep, da bomo medsebojno tako živeli, da bo gospodov mir, ki si ga sedaj zaželimo s stiskom roke res lahko bival med nami.«

Z bolečino se spominja, ko so ji v hišo pred dvema letoma, tik pred novim letom, vlomili roparji. Vzeli so ji denar, zlatino in mobilni telefon. Za nekaj časa sta se vanjo naselila groza in strah, vendar nikdar ni opustila vsakdanje poti k maši. Pravi, da kar ji je namenjeno, mora doživeti.

Gospa Angelca je zelo optimistična, ima veliko živali, ki ji delajo družbo in zelo rada poklepeta. Kljub temu, da je

vajena življenja v samoti, je bila našega obiska zelo vesela.

25 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

INTERVJU Z MIHAELO ZAJC

Učenki: Tina Žerovnik in Patricija Ivnik
Mentorja: Darja Jerala in Franc Lokovšek

Odpeljali smo se v dom upokojencev v Grosuplje, da bi naredili kratek intervju z 92-letno Mihaelo Zajc. Ko smo vstopili v njeno sobo je brala revijo, brez očal. Brala je članek o kostumografu Alanu Hranitelju. Zastavili smo ji nekaj vprašanj:

Kakšno se vam je zdelo življenje v primerjavi z današnjim?
Precej drugačno.

Kje ste preživali svojo mladost?
V Ljubljani. Bili smo štirje otroci. Imela sem dve sestri in enega brata.

Katere igre ste imeli najraje?
Radi smo igrali Povodnega moža. Rada sem se igrala tudi s punčkami.

Kako je fant osvojil dekletovo srce v starih časih?
Podobno kot danes.

Ali ste živeli na kmetiji?

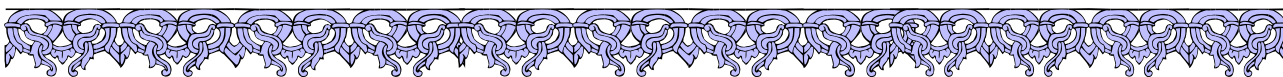

Da. Nekaj časa po vojni, ko mi je umrl stari oče, sem morala prevzeti kmetijo. Rada sem imela življenje na kmetiji. Najraje sem ličkala koruzo in mlela proso. Ni mi bilo všeč, ko so gradili cesto Bratstva in enotnosti, vzeli so nam veliko zemlje.

Kaj se Vam je najbolj vtisnilo v spomin, iz šolskih dni? Katero šolo ste obiskovali?

Obiskovala sem osnovno šolo in gimnazijo. Najbolj so se mi vtisnili v spomin

pogovori s sošolci in sošolkami. Všeč mi je bilo tudi, ko je prišel guslar z Balkana na našo šolo. Vsi v šoli so ga z veseljem poslušali. Sedel je v telovadnici in igral stare balkanske pesmi.

26 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Ali ste imeli dobre učitelje?

Da, imeli smo dobre učitelje. Rada sem imela slovenščino, saj sem rada pisala. Napisala sem tudi knjigo Duhan iz Višnje Gore. Govori o starih običajih, ki so bili v Višnji Gori.

Opišite nam kakšen običaj.

Opisala bom običaj, kako smo vozili bale. Na voz smo naložili seno in kolovrat. Potem smo odšli v gostilno. V gostilni je bila fantovščina. Bodoče neveste ni bilo zraven. Ta običaj se je izvajal pred poroko.

Ali poslušate tudi moderno glasbo?

Včasih je današnja glasba dobra, včasih pa ne. Imam tudi svoj radio. Pogosto poslušam oddajo Slovenska zemlja v pesmi in besedi, zadnje čase pa tudi kakšno "prešpicam".

Ali imate družino?

Sem poročena. Imam hčer, ki je stara 60 let in je upokojena učiteljica slovenščine. Tudi ona piše pesmi, kar je najbrž po meni (smeh). Piše pesmi o življenju in ljubezni. Zdaj živi v Grosuplju blizu doma za upokojence.

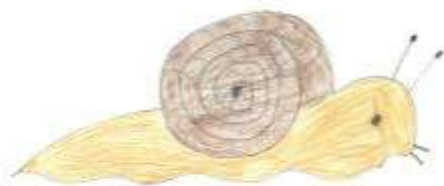
Ali bi nam za konec zaupali še kakšno zanimivost?

Najbolj se mi je vtisnilo v spomin praznovanje božiča. Naredili smo drevešček, oče in mama pa sta igrala klavir in violino. To mi je bilo najbolj všeč.

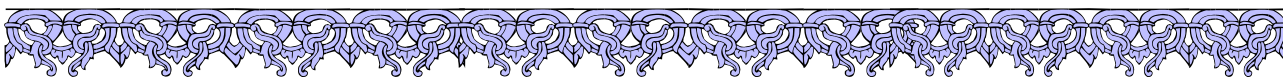
Ali ste tudi Vi igrali kakšen inštrument?

Igrala sem kitaro.

Za intervju smo se ji zahvalili in ji zaželeli veliko zdravja in še veliko prijetnih božičev.

U.P.

27 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

LEGENDA O POLŽU

Ko so se beneški Slovenci zapletli v boj z Atilo, je priskočil Slovencem na pomoč kranjski vojvoda, ki je imel v svoji armadi tudi nekaj Višnjegorčanov, med njimi je bil tudi gospod iz Starega gradu.

Ko so se vračali iz vojne, so našli ob cestnem jarku smrtno ranjenega mladeniča. Naložili so ga na voz ter ga prepeljali na Višnjegorski grad. Njegovo stanje se je vidnoboljšalo, saj mu je z vso nežnostjo stregla graščakova hčerka. Ko je nekoliko okreval, se je izdal, da je sin ovdovele grofice in da mu je oče umrl v boju s Huni. Gospod iz Starega gradu je poslal sla v Benetke, kjer je živela njegova mati, s sporočilom, da njen sin še živi. Presrečna mati se je takoj podala na pot. S seboj pa je vzela najdragocenejše benečanske posode in druge dragocenosti z namenom, da jih podari gospodu s Starega gradu.

Med posodami se je nahajala krasna polževa lupina, obrobljena z zlatom in posejana z dragocenimi kamni.

To polževo lupino je pozneje podaril višnjegorski občini gospod iz Starega gradu; držala je pol bokala. Ta dragocenost je kmalu prešla v druge - zaničljivejše roke, - odnesli so jo tatovi (trdijo tudi, da se je izgubila).

Zaključna prireditev

Pevski zborček

(zborovodkinja Jasmina Zupančič)

Plesna točka (Tjaša Glamočak)

Bobnar z bobna ljudi skupaj in pravi :

»Ljudje, Višnjani, Višňjanke, poslušajte ! Sporočam vam, da smo polža našli.«
(ploskamo)

»Ej, pa ni odšel sam! Ukradli so nam ga, uganite kdo ! Vincent Radgazmakne.«
Obesimo ga, obesimo ga, sodba, sodba

»Kako se bodo odločili naši vrli možje, poslušajmo ga.«

Sledi sodba - dramska uprizoritev »Polžja sodba v Višnji Gori«

29 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

Skupine predstavijo svoje delo (poročanje s prikazom na plakatih in na projektorju
(v programu PowerPointu)

Mladinski pevski zbor ob spremljavi na violino zapoje pesem Poredni maj,
zborovodkinja Nevenka Lukić

Sledi ples v narodnih nošah ob spremljavi harmonike (pod vodstvom mentoric Vanje
Peček Janoš in Simonce Barle)

Ravnatelj se je
na koncu prire-
ditve s knjižnimi
darili zahvali
gostom za sode-
lovanje.

30 Kje je polž skrit?

Raziskovalni tabor v Višnji Gori,
november 2008 LETNIK 2, ŠT. 1

HVALA VSEM KRAJANOM VIŠNJE GORE, KI SO NAM POMAGALI
PRI IZVEDBI RAZISKOVALNEGA TABORA

Franci Bašar

Pavel Groznik

Štefan Horvat

Ivica Zupančič in Neža Normali

Angelca Škufca

Janez Kastelic

Mihaela Zajc Jarc

Alojz Rus

Gabrijel Vrhovec

Stane Rus

Marija Erjavec